

Renata Marciniak-Firadza <https://orcid.org/0000-0001-6301-8820>

Uniwersytet Łódzki, Wydział Filologiczny, Zakład Dialektologii Polskiej i Logopedii, ul. Pomorska 171/173, 90–226 Łódź,
e-mail: renata.marciniak@uni.lodz.pl

HALINA IRENA PELC (PELCOWA) Z DOMU BARTNIK – W KRĘGU IMIENIA I NAZWISKA JUBILATKI

HALINA IRENA PELC (PELCOWA) FROM THE HOUSE OF BARTNIK
– IN THE CIRCLE OF THE NAME AND SURNAME OF THE JUBILARIAN

Słowa kluczowe: leksyka, onomastyka, antroponimia, polszczyzna historyczna, polszczyzna współczesna

Keywords: lexis, onomastics, anthroponymy, historical Polish, modern Polish

Streszczenie

Celem artykułu jest przede wszystkim przedstawienie etymologii imion i nazwisk Jubilatki, a także sposobu funkcjonowania tych onimów zarówno w ujęciu historycznym, jak i współcześnie. Materiał źródłowy do analizy został ekscerpowany ze słowników języka polskiego: etymologicznych, ogólnych (tj. objaśniających: historycznych i współczesnych), gwarowych, frazeologicznych i onomastycznych.

Abstract

The aim of the article is primarily to present the etymology of the names and surnames of the Jubilarians as well as the way these onimas function both historically and today. The source material for analysis was excerpted from dictionaries of the Polish language: etymological, general (explanatory: historical and contemporary dictionaries), dialect, phraseological, and onomastic.

Każdy człowiek jest wpisany w różnym stopniu w sieć onomastyczną, a kwintesencją życiorysu „sprowadzonego do niezbywalnych elementów onomastycznych, które służą społecznej identyfikacji osoby, jest jej imię, nazwisko, są imiona rodziców oraz miejsce urodzenia” [Makarski, 2020, s. 17–18].

Celem artykułu jest przede wszystkim przedstawienie etymologii imion i nazwisk Jubilatki, a także sposobu funkcjonowania tych onimów zarówno w ujęciu historycznym, jak i współcześnie.

Materiał źródłowy został wyekscerpowany ze słowników języka polskiego: etymologicznych, ogólnych (tj. objaśniających: historycznych i współczesnych), gwarowych, frazeologicznych i onomastycznych.

We współczesnym języku polskim pełna nazwa własna osobowa składa się z imienia, wybieranego przez rodziców lub opiekunów, nadanego dziecku niedługo po jego urodzeniu specjalnym aktem podczas obrzędu chrztu lub też w urzędzie stanu cywilnego, oraz nazwiska, dziedziczonego zwykle po ojcu, rzadziej po matce lub po osobie adoptującej dziecko [Malec, 1996, s. 3]. Kobieta może też w momencie zawarcia związku małżeńskiego przyjąć nazwisko od mężowskie lub dodać je do swojego rodowego nazwiska.

Imię, będące najpowszechniejszym sposobem nazywania ludzi, używane we wszystkich epokach i kulturach, jest ważne i odgrywa w naszym życiu szczególną rolę, pozwala nam bowiem nazywać innych ludzi i wyrażać nasz stosunek do nich, służy nam, by poznawać innych i samych siebie. Dzięki imieniu możemy identyfikować się z ludźmi, ale także wyróżniać z ogółu. Imię jest słowem nam najbliższym i jest w nim jakaś część nas samych [Grzenia, 2002, s. 7, 10].

Imię, towarzyszące człowiekowi od wieków, historycznie rzecz biorąc, było pierwszym i do pewnego czasu jedynym elementem identyfikującym. Stanowi ono ważny fakt kulturowy i językowy. Jego dobór oraz użycie w określonych sytuacjach komunikacyjnych są uzależnione od obyczaju, świadczą o znajomości lub braku znajomości zasad dobrego wychowania, są elementami szeroko pojętej etykiety językowej [Umińska-Tytoń, 2001, s. 86].

Jak podkreśla Maria Malec:

Cechą swoistą imion jest ich symbolika ze stałymi i zmiennymi jej elementami. Stałość przejawia się w przeświadczeniu, że imię reprezentuje osobę nim nazwaną i jest w pewien sposób związane z jej losem, zmienne są poglądy na temat sposobu jej reprezentacji i wpływu imienia na dzieje i osobowość jej nosiciela [Malec, 1996, s. 29].

Anna Kamieńska zwraca zaś uwagę na fakt, iż „[c]złowiek na ogół nie utożsamia się ze swoim nazwiskiem. Człowiek jest zawarty w imieniu. Pierwsze poznanie swojego ja – to imię” [Kamieńska, 1982, s. 201].

Jubilatka nosi imię, którego pochodzenie trudno ustalić jednoznacznie. Pewne jest, że Kościół nie zna św. Haliny [Bystroń, 1938]. Onomaści podają, że imię *Halina* jest przede wszystkim najprawdopodobniej fonetycznym przekształceniem imienia *Helena* [Bystroń, 1938; Bubak, 1993; Fros, Sowa, 1995; Grzenia, 2002]. Jan Bystroń przytacza znaną szeroko wśród ludu pieśń pobożną o św. Helenie, zwanej najczęściej *Heliną*, *Haliną* lub *Aliną*:

Święta była, święta Halina,
Szukająca świętego syna [Bystroń, 1938].

Podobnie w księgach krakowskich z lat 1390–1416 *Helena* występuje także w formie *Halena* [Bystroń, 1938].

Średniowieczne źródła polskie, jak twierdzi Józef Bubak, nie poświadczają imienia *Halina*, natomiast *Helena* notują też w kilku innych postaciach, jak *Halena* (XIII w.), *Helina* (1406), które mogłyby być podstawą do dalszych przekształceń fonetycznych w *Halina* [Bubak, 1993].

Imię *Halina* mogło powstać też z imienia *Alina* przez dodanie nagłosowego, przydechowego *h-* (por. *Hanna* – *Anna*; znana jest też dawna forma *Hadam* ‘Adam’), pod wpływem rosyjskiej formy *Galina* [Bubak, 1993; Fros, Sowa, 1995; Grzenia, 2002].

Niewykluczone też jest, że imię to jest literackiego pochodzenia, wprowadzone przez pisarzy poszukujących dla swych utworów imion oryginalnych. W literaturze po raz pierwszy spotykamy je u Szymona Zimorowica w *Roxolankach* (1629 lub nieco wcześniej), gdzie występuje „młoda Halina” [Bubak, 1993; Fros, Sowa, 1995; Grzenia, 2002], por.

Na japurtowej skórze, który nad wąwozem
Wisi, na wiosnę ten rym wyrzezałem nożem:
Młoda Halina, na tej wsparłszy się jabłoni,
Płakała rzewno, gdy ją pożegnał Hebroni [za Bystroń, 1938]

Z początkiem XIX wieku imię to staje się w literaturze coraz częstsze. Józef Lipiński ogłasza w 1804 roku powieść *Halina i Firley czyli niebezpieczne zapaly*. Spotykamy je także w popularnych w tamtych czasach poezjach Ludwika Kropińskiego. W powieści *Malwina, czyli domyślność serca* Marii Wirtemberskiej tytułowa bohaterka śpiewa pieśń „Wieniec Haliny” (pojawia się tu już skrót, potem tak często używany *Halka*). Największy wpływ na rozpowszechnienie tego imienia miała „sielanka krakowska” Kazimierza Brodzińskiego pt. *Wiesław* (1820), w której nadobna Halina odgrywa główną obok Wiesława rolę [Bystroń, 1938; Bubak, 1993; Grzenia, 2002].

Dodatkowo jeszcze na popularność *Haliny* wpłynęła opera Stanisława Moniuszki *Halka*, w której nieszczęśliwa bohaterka nazywana jest także Haliną, por. arię Jontka ze słowami „[...] oj Halino [...]” [Bystroń, 1938; Bubak, 1993; Grzenia, 2002].

Halina występuje też w *Cudzoziemce* Marii Kuncewiczowej [Bubak, 1993].

Parę ciekawych uwag na temat tego imienia formułuje Jarosław Iwaszkiewicz (w liście prywatnym):

Imię to znane jest także na Ukrainie i w Rosji, przy czym w Rosji ma oczywiście formę Galina.[...] życiowo spotyka się ono dość często, zwłaszcza w Rosji południowej; miałem parę moich rówieśniczek-gimnazjatek, które nazywały się Gala, tak samo jak i na wsi ukraińskiej spotykało się obok Jałyny i Hałyna [...]. Imienia Alina Rosjanie nie znają [za Bystroń, 1938].

Jan Grzenia wspomina, że imię to bywa też wywodzone z greckiego wyrazu pospolitego *galénē*, który oznacza ‘spokój’, *Halina* byłaby w takim razie uosobieniem spokoju. Istnieje też, jak podkreśla Grzenia, wzbudzająca uśmiech etymologia, wedle której wyrazem źródłowym miałby być łaciński rzeczownik *gallina* oznaczający kurę lub kwokę [Grzenia, 2002].

Szczyt popularności imienia *Halina* przypada na lata pięćdziesiąte XX wieku [Grzenia, 2002].

Jak pisze Elżbieta Umińska-Tytoń:

Głównym sposobem funkcjonowania imienia w jego rozmaitych słowotwórczych i stylistycznych odmianach jest konkretny, żywy akt mowy. W nim przede wszystkim realizuje się funkcja impresywno-ekspresywna form spieszczonych [Umińska-Tytoń, 1984, s. 109].

Z jednej strony obserwuje się daleko idącą dowolność w słowotwórstwie imion, charakteryzujących się wielką różnorodnością oraz bogactwem form, a z drugiej wskazuje się na istnienie w języku reguł gramatycznych, które rządzą procesami hipokorystyzacji imion [Umińska-Tytoń, 1986].

Form pochodnych od *Halina* nie jest dużo: *Hala*, *Halinka*, *Halusia*, *Halka* [Bubak, 1993; Grzenia, 2002]. Formy imion tak utworzone funkcjonują głównie w kręgu rodzinnym, a w każdym razie stąd biorą swój początek [Umińska-Tytoń, 1984, s. 135].

Źródła internetowe podają cztery przysłowia z imieniem Halina, por. *Na świętej Haliny nie piją dziewczyny*; *Gdy Halina łąki zrosi, rolnik w wodzie siano kosi*; *Święta Halina lipiec rozpoczyna*; *Halina gdy ze słońcem wstaje, ciepło i deszcz na zmianę daje* [*Halina z Koryntu*, b.r.; *Imieniny Haliny...*, b.r.; Wikisłownik, b.r.].

Pierwsze z przytoczonych przysłów związane jest z Haliną z Koryntu, dziewcziną i męczennicą chrześcijańską, świętą kościoła katolickiego i prawosławnego. Obecnie jest ona uważana za patronkę osób niepijących i walczących z nałogiem. Tezy pozostałych przysłów określić można mianem pogodowych, związanych z kalendarzowym dniem Haliny (1 lipca).

Co ciekawe, przytoczonych wyżej przysłów nie odnotowuje ani Samuel Adalberg w *Księdze przysłów, przypowieści i wyrażeń przysłowiowych polskich* [KPP], ani *Nowa księga przysłów i wyrażeń przysłowiowych polskich* pod redakcją Juliana Krzyżanowskiego [NKP].

Na 22 stycznia 2025 roku imię *Halina* jako pierwsze nosiło 359 517 kobiet [*Lista imion żeńskich w rejestrze PESEL stan na 22.01.2025 – imię pierwsze*, 2025]. Od 2019 do 2024 roku imię to utrzymuje się na 23.–25. pozycji w rankingu popularności wśród imion żeńskich [Baza imion, b.r.].

Drugie imię Jubilatki, nadane Jej przez rodziców, *Irena*, pochodzi od greckiego *eiréné* ‘pokój’. Według mitologii greckiej imię *Eirene* nosiła bogini pokoju. Nosiła je także cesarzowa bizantyjska z VIII wieku (ok. 752–803), która, pozbywszy się męża, jego braci i syna, rządziła przez pewien czas samowolnie, sławna z inteligencji i piękności. W postaci *Irene* zostało przejęte do łaciny, a stąd do innych języków. Na Zachodzie imię to dawniej było rzadkie, podczas gdy cieszyło się popularnością na Wschodzie. W średniowiecznych źródłach polskich nie zostało poświadczone [Bystroń, 1938; Bubak, 1993; Fros, Sowa, 1995; Grzenia, 2002].

W Polsce pojawiło się prawdopodobnie dopiero w XVIII wieku, najpierw w literaturze pięknej. W *Wirydarzu* Jakuba Trembeckiego mamy wiersz nieznanego autora *Pieśń sarabanda*, kończący się następująco:

Jeśli się kto o mnie spyta,
Powiedzieć mu one syreny,
I pokażcie, niech-li czyta,
Że umieram dla Ireny.

Imię to występuje też w bajce *Przyjaciele* Ignacego Krasickiego. Popularniejsze stało się w XIX i w pierwszej połowie XX wieku. Szczyt popularności tego imienia przypada na lata pięćdziesiąte XX wieku [Bystroń, 1938; Bubak, 1993; Fros, Sowa, 1995; Grzenia, 2002].

Jeśli chodzi współcześnie o popularność imienia *Irena*, to na 22 stycznia 2025 roku jako drugie imię nosiły je 154 792 kobiety [*Lista imion żeńskich w rejestrze PESEL stan na 22.01.2025 – imię drugie*, 2025]. Na ten sam dzień były w Polsce tylko trzy kobiety noszące dwa imiona *Halina Irena* [*Lista imion żeńskich w rejestrze PESEL stan na 22.01.2025 – imię drugie*, 2025].

Od 2019 roku do 2024 roku imię to plasowało się od 27. do 34. miejsca w rankingu popularności wśród imion żeńskich [Baza imion, b.r.].

Od imienia *Irena* tworzone są formy pochodne¹: *Ira*, *Ircia*, *Irenka*, *Irka*, *Ireczka*, *Irusia*, *Irunia* [Bubak, 1993; Fros, Sowa, 1995; Grzenia, 2002].

W *Księdze przysłów, przypowieści i wyrażen przysłowiowych polskich* S. Aldberga [KPP] oraz w *Nowej księdze przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich* pod redakcją J. Krzyżanowskiego [NKP] nie zanotowano żadnego przysłowia z imieniem *Irena*.

Drugim po imieniu antroponimem służącym do identyfikacji osoby jest nazwisko, definiowane w *Słowniku języka polskiego* jako nazwa rodowa wspólna dla całej rodziny [*Słownik języka polskiego PWN*, b.r., hasło: *Nazwiska*]. Nazwisko dziedziczy się – zwykle po ojcu, rzadziej po matce lub po osobie adoptującej dziecko [Malec, 1996, s. 3]. Takie nazwisko (tj. *de demo*) określa się mianem nazwiska rodowego lub, w odniesieniu do kobiet, nazwiska panińskiego.

Zgodnie z polskim prawodawstwem „nazwiskiem rodowym jest nazwisko zamieszczone w akcie urodzenia” (art. 29 ust. 1 ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o aktach stanu cywilnego).

Nazwiskiem rodowym Jubilatki jest nazwisko *Bartnik*.

Nazwisko *Bartnik* notują autorzy *Antroponimii Polski od XVI do końca XVIII wieku*, por. SSNO²: Bartnik 1418; AntrP: Bartnik 1519; SNW: Bartnik (6398); nom. sg. Bartnik 1564; gen. sg. Bartnik (!) 1594, Bartnika 1625, 1657; acc. sg. Bartnik (!) 1519; Honestus *Bartnik*, właściciel ogrodu 1601 NByd 53; Bartnik 1654 BoBy 89; Barthnick 1734 RoNS I 28; contra ... Valentinum *Barthnyk* ... consul(em) Costensem 1519 AC II 1725; Districtus Dobrinensis ... Boguczyno ... Albertus Bartnikowicz, Joannes *Bartnik* ... subditi 1564 ŻDz XII 285; Christophorus *Bartnik* 1592 MosOlszt 18; Philipum, filium Mathiae *Bartnik* de Sielska 1594 Kam; Stanisław *Bartnik* 1605 NByd 53; ... nieboszczyka Krysztoffa *Bartnika* ... 1625 ibid; przez Jana *Bartnika* ibid; Sak *Bartnik* 1662 NBiał I 25; ... Bartholomeus *Bartnik*, contubernis pistorum Bidgostiensium senior(–) 1671 ACByd 58; Laurentius *Bartnik* 1701 MLut 11; Andrzy (!) *Bartnik* z polowy Budów, około barci leśnych 1753 NByd 53; Joannes *Bartnik* 1761 MosOlszt 18; Karol *Bartnik* 1775 NBłg 80; Wieś Zarembice ... Jan *Bartnik* 1789 LuKrak II 424; Sebastianus Sebastiani *Bartnik* de villa Szanec, dioecesis Cracoviensis 1598 KsKrak 384; Simon Pauli *Bartnik*, Zamostensis 1621 ASZ 111 [Cieślíkowa, 2007].

1 Wszystkie nieoficjalne formy imion są zazwyczaj w literaturze wyliczane pod zbiorczą nazwą *zdrobnienia* [np. Bubak, 1993] lub *spieszczenia*, *hipocoristica* [np. Wróbel, 1973], rzadziej *formy pochodne od imion chrzestnych* [por. Umińska-Tytoń, 1986]. Część z tych imion utraciła charakter spieszceń i stała się albo uczuciowo neutralna, albo wręcz należy do form zgrubiałych. Maria Malec rezerwuje dla takich właśnie form termin *formalne hipokorystyki* [Malec, 2001, s. 68].

2 Skróty źródeł i ich rozwijania patrz Cieślíkowa, 2007.

Jest to nazwisko mające dużą liczbę nosicieli od XVI do końca XVIII wieku, notowane głównie na Śląsku, w Małopolsce, Wielkopolsce, na Kresach Północno-Wschodnich i Południowo-Wschodnich oraz Warmii, por. XVI w.: Młp (KsKrak)³, Włkp (AC II, ŻDz XII), Krpłd (Kam), Wrm (MosOlszt); XVII w.: Włkp (aCByd, NByd), Śl (BoBy), Krpłd (ASZ), Krpłn (NBiał); XVIII w.: Młp (LuKrak), Włkp (MLut, NByd), Śl (RoNŚ), Krpłn (NBłg), Wrm (MosOlszt). W materiałach XVIII-wiecznych ze Śląska zanotowano około 400 przykładów (RoNŚ) [Cieślíkowska, 2007].

Etymologię nazwiska *Bartnik* wywodzą autorzy *Antroponimii Polski...* od apłatywu *bartnik* ‘pszczelarz, zajmujący się hodowlą pszczół w barciach leśnych’ [SXVI], por. Bartnik Nap [Cieślíkowska, 2007; por. też Rymut, 1999; Bubak, 1992; SEM, 2000; Tomczak, 2003], też *bartnik* ‘motyl pszczołom szkodliwy’ [Tomczak, 2003]; por. psł. **бѣртѣникъ* ‘zajmujący się barciami’ [Spsł, s. 423; por. też Boryś, 2005].

Edward Breza w pracy *Nazwiska Pomorzan. Pochodzenie i zmiany* podkreśla, że wyraz *barć* oznaczał nie tylko dziuplę wydrążoną w drzewie, ale także obwód leśny, gdzie hodowano pszczoły. Ponieważ na miodzie można było się wzbogacić, dlatego w kaszubszczyźnie wyraz *bartnik* oznacza ‘bogacza’ [Breza, 2000, s. 43].

Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich odnotowuje nazwy miejscowe *Bartnik*, *Bartniki* [SGKP, s. 111].

Apelatyw *bartnik*, będący podstawą nazwiska panieńskiego Jubilatki, notują zarówno słowniki historyczne języka polskiego, por. Bartnik formy: nom. sg. bartnik 1409 Czrs⁴ 27, 1422 KodMaz L167, 1445 AGZ XIV 159, Sul 96, 1450 RpKapKr, 1466 PF VIII 20, (1401) AKPr V 248; ~ g. sg. bartnika 1472 TymSąd 77, 1479 ZapWarsz nr 1467; ~ ac. sg. bartnika 1417 Czrs 177, 1445 TymSąd 78, Sul 97; ~ n.pl. bartnicy 1423 TymSąd 74, 1428 RHist LVII 281, 1441 RHist LVII 282, XV med. AKPr XI 3, 1478 AGZ XIX 33. Znaczenie: ‘pasiecznik, dozorca barci, *apiarius*, *curator apium*’: Barthnik 1409 Czrs 27; Yan bartnika spuszczyl w moyø dzedyñø sylø moczø 1417 Czrs 177; Vnum mellificem Stephanum bartnik 1422 KodMazL 167; Nicolaus habet borram domini Lucis, quod tenet, bene reforma re, sicut et vlg. bartniczy 1423 TymSąd 74; Mellificiatores al. barthniczi 1428 RHist LVII 281; Mellificidae al. barthnyczy 1441 RHist LVII 282; Chodor Colcz barthnyk 1445 AGZ XIV 159; Voczech odbył (leg. odbił) czaszą, kyedim poszlace (*pro* poszłał) starostha *myego cządzącz bartnika *szwyego szila 1445 TymSąd 78; Gdi ten isti barthnyk (rector mellificiorum) w przerzeczonych rzeczach dostatecznego rankoyemstwa nye vczyiny any wsdana tego istego any myodu, ktori s prawa placicz myalbi, <nie> zaplaczyw sbyezi..., tegdi pan, ktoremu to iste spelniono bi nye bilo..., bandzye

3 Skróty źródeł i ich rozwiązania patrz Cieślíkowska, 2007.

4 Skróty źródeł i ich rozwiązania patrz L; SW; SWil.

czyandzal w tem tho myedzye nye zaplaczonem Sul 96; Gdi kmyeczye albo myeszczanye bronyan barthnyka (de repulsa insecutorum profugi mellicidae per kmetrones) Sul 97; Barthniczy, qui ab antiquo in aliquibus villis sedent, nulibi de villis domini recedere debent neque mitti XV med. AKPr XI 3; Barthnyk, apiaster, pum magister 1450 RpKapKr; Jako ya nye chowam any mam w domu moyem, nye bandancz bartnyk, wyrzbna 1466 PF VIII 20; Gernold ... nye sbil barthnyka plathnego Jacuba 1472 TymSąd 77; Apiastres seu tributarii al. barthnyczy 1478 AGZ XIX 33; Jakom ja nye zegnal Jana... s Kamyona, barthnyka kxanszego z barczy 1479 ZapWarsz nr 1467; Statuimus, quod quando ... aliquis rector seu gubernator mellificiorum sive apisteriorum dictum barthnyk ... nollet ... mellificia ... regere et tenere ..., extunc illi domino ... circa ... annuam solucionem ... eadem mellificia debebit ... resignare (1401) AKPr V 248 [SStp]; 'pszczelarz zajmujący się hodowlą pszczół w barciach leśnych; apiaster BartBydg; apiarius Mącz (8)': yako ya tho dobrze vyem ys Ian Mrosz szrasznow barthnyk kszyszający pvszczy kamyenyeczskyey dal dwye Raczcze myodv ZapWar 1507/2015; apiaster, bartodzyey, barthnyk BartBydg 12; Wiąs woskowy [...] wiązanie pízczelne w vlu/ Bartnici Starżik zową. Mącz 62a, 12a; ABowiem tám w tey ordzie by peżoły fie roią/ A bártniká s powrozem też fie drudzy boią RejZwierc 269v, 65v; SarnStat 651; Więc też pfeżelne złodzieyftwo/ y miodowych dżieni Wydżieranie/ náfz bártnik świetokrayctwem mieni. KlonWor 11 [SXVI]; 'pasiekarz, pasiecznik, pszczelarz, właściwie koło barci leśnych chodzący': Sprowadź do pszczół doskonałych bartników z Podola i Ukrainy. Pam 83, 540. Pist, ów bartnik w Kruszwicy. Kras Sat 5; także 'chłop nieokrzesany, grundał' Tr, 'rudy mały niedźwiedź, który na drzewo łązi do barci dla miodu' Zool 327, Kluk. Zw. 1, 355, 'motyl, zanocnica pszczółom bardzo szkodliwa' Kluk. Zw. 4, 368 [L; SWil; SW]; 'pszczelarz leśny zajmujący się hodowlą pszczół w barciach': Bartnicy, zajmujący się dziką hodowlą pszczół w barciach leśnych [...] mieli swą zwartą organizację, określającą prawa poszczególnych bartników. BYSTR. Ludozn. 140. Głównym zadaniem bartników było, jak już nazwisko opiewa, zakładanie barci i hodowanie i pielęgnowanie pszczół. KĘTRZ. Ludn. 281. W puszczy znał drogi i przesmyki nikomu nieznane i przekradał się do książęcych bartników po miód obfity. Iwasz.J. Tarcze250. Gdzie większe obszary lasu zarastała lipa, tam wszystkie osady dokoła miodem płynęły. Każdy był wówczas bartnikiem i każdy od dziecka [...] sztuki pielęgnowania rojów leśnych uczył się od rodziców. SMOLKA Mieszko 34. Wdziewa na głowę, jak zwyczaj bartnika, sitko pszczelne i z szopy małego pszczelnika bierze żerdź długą, cienką, do niej przywiązuje przetak; tak uzbrojony, na rój pszczół czatuje. BON. Kośc. 47. Choćbym i miodem szynkował, tak jak niegdyś ów bartnik z Kruszwicy, czemużbym nie mógł osiość (osiąść) na twojej stolicy? KRAS. Sat. 57. ◇ przen. 'o niedźwiedziu wyjadającym miód z barci leśnych': Misio, bartnik nie lada, pewnego wieczoru wywędrował na skraj boru [...] nos wyciągnął przed siebie, czy też skąd czasami woń go miodu nie zaleci... HERTZ B. Bajki 75.

Ze zwierząt drapieżnych dosyć pospolite [w XVI w.] były niedźwiedzie i to wielkie czarne albo też małe bure, bartnikami zwane. MORACZ. Dzieje VI, 8 [SJPD], jak i słowniki współczesnego języka polskiego, por. bartnik pochodny od bartny 1. historyczny, pszczelarski ‘pszczelarz leśny, który zajmował się dawniej hodowlą pszczoł w barciach’: Bartnicy tworzyli dawniej zwartą grupę społeczną, zakładając bractwa i cechy. Za korzystanie z lasów bartnicy płacili niegdyś podatek. Połączenia wyrazowe i frazeologia • Przywileje bartników. • Przyrzędy, zajęcia bartnika. 2. przenośny ‘o niedźwiedziu, który wyjada miód z barci leśnych’: Misio ten, bartnik ladaco, wielkie szkody w barciach czynił. Zaczaili się więc raz ludzie ze wsi na niedźwiedzia bartnika [PSWP; por. też SWJP; USJP; WSJPPAN]; ...To byłaby żadna sztuka, dopaść i wypytać któregoś z leśnych bartników, z którymi wędrowałem ostatni tydzień. I szybko zainscenizować...; ...Zubrychinerem, którego styl mu dotąd nie odpowiadał. Z kolei Wojciech Bartnik lubi decydować o wyniku meczu, więc jego konfrontacja z Ukraińcem... [Słownik języka polskiego PWN, b.r., hasło *bartnik*]; Nijako było Zorzy matce się sprzeciwiać, kosooka wiedźma wielką cieszyła się sławą, a losy odczytywała tak łatwo, jak myśliwy odczytuje świeży trop na śniegu, albo bartnik loty pszczoł dźwigających pożytek Ewa Nowacka: Emilia z kwiatem lilii leśnej, 1993; – Otóż zdarza się czasem, że gdy jeden z bartodziejów draży nową barć, a u innego bartnika pszczoły zaczynają się roić, to ten nowy rój osadza się w ulu zrobionym przez pierwszego Tomasz Kołodziejczak: Krew i kamień, 2003; Rączki – Wieś powstała pod koniec XIII w. lub na pocz. XIV w. Jej nazwa wskazuje na to, że rozwinęła się z osady bartniczej – „rączka” to 151/4 garnca miodu, które każdy bartnik musiał dostarczyć co roku Zakonowi Jan Bałdowski: Warmia, Mazury, Suwalszczyzna, 1996 [Żmigrodzki, b.r.].

Rzeczownik *bartnik* odnajdujemy również w *Słowniku gwar polskich PAN*, por. I. BARTNIK 1. ‘człowiek zajmujący się hodowlą pszczoł, zwłaszcza w lesie, w barciach; pszczelarz’: *Bartník to taki, co v leśe chodová pscouy* Dąbrowa Poduchowna iłż⁵; *To byu śelny bartník: móu pevńe ze tšyžeści uli i kušek* Kramsk koniń; Przewrotne rzesz; Siennica Różana kras; Świątniki sand; [st] Wilków kiel; Sławatycze włod; Gołąb puław; Łuczynów kozien RKJŁTN XX 218; Jasionna rad. jw; Jelnia opocz jw.; Gazomka p-tryb jw; Domaniewek łącz PJPAN XXXIII 29; Byczki skier RŁTN 218; Uchacze gar; Kluki miń-maz; Miłkowice-Janki siem; Kręgi St pułt; Kadzidło ostroł; Krp; Cerekwica poz; Bobrowniki lip; Dulsk ryp MacSł 121; Purda olsz SWM V 59. Przen. ‘o niedźwiedziu’: Bartnik – *nežveć* Łazy łuk; ~ ‘o człowieku bogatym [przen?]’: *Ńic są ne stalo, že teyo bartníka okradlě* Strzelno wej S I 21. II. BARTNIK ‘kołek, czop łączący stykające się ze sobą dzwona w kole’: *Bartníki* Jawór Sołecki iłż RŁTN XX 218 [SGPPAN].

5 Skróty i ich rozwiązania patrz SGPPAN.

Z apelatywem *bartnik* S. Adalberg notuje jedno przysłowie: *U złego bartnika i miód gorzki* [KPP], podobnie *Nowa księga przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich* [NKP].

W słownikach frazeologicznych języka polskiego nie zarejestrowano związków wyrazowych ze słowem *bartnik* [por. SFS; WSFM; SFWP; WSFPAN; WSFF].

Na 22 stycznia 2025 roku nazwisko *Bartnik* nosiło 4688 kobiet [*Nazwiska żeńskie – stan na 2025–01–22*, 2025].

Omawiany antroponim zajmował w rankingu nazwisk 659. miejsce i był wśród 14% najbardziej popularnych nazwisk w Polsce (dane z 19 stycznia 2024 roku) [*Nazwiska żeńskie – stan na 2024–01–19*, 2024].

Zmiana nazwiska z rodowego na inne może dokonać się m.in. poprzez zawarcie związku małżeńskiego. Polskie prawo przewiduje możliwość, by w wyniku zawarcia takiego związku małżonkowie nosili wspólne nazwisko, będące dotychczasowym nazwiskiem jednego z nich. Ustawa o aktach stanu cywilnego nazywa taki antroponim nazwiskiem, por. „nazwiskiem jest nazwisko zamieszczone w akcie małżeństwa lub akcie zgonu; nazwiskiem osoby, która nie zawarła związku małżeńskiego, jest nazwisko rodowe” [art. 29 ust. 1 Ustawy z dnia 28 listopada 2014 r. o aktach stanu cywilnego].

W Polsce zamężne kobiety najczęściej przyjmują nazwisko po mężu. I tak się stało również w przypadku Jubilatki, która nazwisko rodowe, panińskie *Bartnik*, zamieniła po zawarciu związku małżeńskiego na nazwisko męża i od tego czasu używa nazwiska *Pelc* (*Pelcowa*).

Omawiany antroponim notuje *Słownik staropolskich nazw osobowych*, por. Pelc nom. sg. Pelc 1401 Chm⁶ s. 533, 1414 Kacz 2578, 1478 AGZ XVIII 1163, 1497 Kacz 8878; ~ insrt. sg. Pelcem 1411 Czer 2066 [SSNO].

Pelcz pistor 1401 Chm s. 533; Abraham dictum Pelczem de Roszechowo 1411 Czer 2066; Mertin Pelcz 1414 Kacz 2578; Homine Pelcz ... kmethon(e) de Cris-souicze 1478 AGZ XVIII 1163; Stemczel Pelcz ... ferber 1497 Kacz 8878 [SSNO].

Nazwisko *Pelc* odnajdziemy też w *Antroponimii Polski od XVI do końca XVIII wieku*, por. SSNO: Pelc 1401; AntrP: 1533; SNW: Pelc (4750), Peltz (47), Pelz (58); nom. sg. Pelc 1533, 1634, 1769; dat. sg. Pelcowi 1564; acc. sg. Pelc (!) 1632. *Pelc* Josephus, lignifaber 1769 AICivL 423. Thomas *Pelcz*, weisgerber de Berna 1533 KspK I 83; ... dal pulkorcza zytha iako nyebosczykovy Janovy *Pelczovy* 1564 U 30, nr 284; Mattheum *Peltz* de Arensdorff 1573 NLidz 206; Albertum *Pelc* 1632 Kam; Woyciech *Pelc* 1634 GóSan 159; Lurenc *Pelc* 1640 ibid; Pan Antoni *Pelcz* 1640 ŻWar 63; Honest(us) ... Gregorius *Pelc* ... textor(–) 1658 AICivL 296; Krzysztof *Pelc* 1664 GórPow 170; ... honest(us) Martinus *Pelc* 1671 AICivL 312; Josephus

6 Skróty i ich rozwiązania patrz SSNO.

Pelc 1784 GóSan 159; Petrus *Peltz* 1798 Kam. Johann (!) Samuel *Peltz* als Erbel 1772 InPoznMG II 105 [Cieślikowa, 2011].

To rzadkie od XVI do końca XVIII wieku nazwisko notowane jest przede wszystkim na Kresach Południowo-Wschodnich, ale też w Małopolsce, na Mazowszu i Pomorzu, por. XVI w.: Młp (KspK), Krpłd (U); XVIII w.: Maz (ŻWar), Pom (GórPow), Krpłd (AlCivL, GóSan, Kam); XVIII w.: Krpłd (AlCivL, GóSan) [Cieślikowa, 2011].

W postaci niem. *Peltz* notowane jest nazwisko na Warmii, w Wielkopolsce i na Kresach Południowo-Wschodnich, por. XVI w.: Wrm (NLidz); XVIII w.: Wlkp (InPoznMG), Krpłd (Kam) [Cieślikowa, 2011].

Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych [SEM] omawiany antroponim wywodzi od podstaw niemieckich, por. *Pil(t)z* – średniem. *bülez*, *bülz*, niem. *Pilz* ‘grzyb’ Kl⁷ 550. 1. Przewisko zbieracza lub sprzedawcy grzybów, Bah 384; 2. Według Naum 226 możliwe także objaśnienie takich zapisów, jak *Pulcz* (1297), *Bultz* (1361) i *Pilcz* (1399), średniem. *pils* = *pels*, *peltz* ‘skóra, skóra zwierzęca; przewisko kuśnierza’; por. Lbn 273, 275 [SEM].

Etymologię nazwiska *Pelc* wywodzą autorzy *Antroponimii Polski* od niemieckiej nazwy osobowej *Peltz*, *Pelz* i tak samo brzmiącego apelatywu o znaczeniu ‘futro, kozuch’, por. Pelz Duden, NG. Nazwa *Pelc* mogła wystąpić w strefie przejściowej, pełniąc funkcję nazwy własnej lub pospolitej (por. 1533 KspK) [Cieślikowa, 2011].

Analogicznie Kazimierz Rymut w pracy *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny* antroponim *Pelc* wywodzi od niemieckiej nazwy osobowej *Pelz*, a tę od imienia *Balthasar* lub od *Pelz* ‘kozuch’ [Rymut, 2001].

Lucyna Tomczak [2003] omawiane nazwisko łączy natomiast z podstawą *pelć* gw. ‘tratwa’.

Z kolei niemieccy etymolodzy i onomaści etymologii nazwiska upatrują w niemieckiej nazwie zawodu *Pelz* ‘kuśnierz’, także ‘ktoś noszący charakterystyczne futro’ [Breckenmacher, 1957, s. 98], od apelatywu *der Pelz* ‘futro, kozuch, skóra zwierzęcia’.

Zdaniem Maxa Gottschalda [1954, s. 461] niewykluczone jest pochodzenie nazwiska od nazwy miejscowej *Pelitz*, *Pelsen*. Josef K. Breckenmacher [1957, s. 98] zwraca uwagę na ewentualny związek z przezwiskiem równym apelatywowi *Belzelin* ‘szczep’ (roślinny), na określenie osoby małego wzrostu i delikatnego zdrowia.

Bardzo rzadką formę feminatywną nazwiska, *Pelcowa*, notowaną od XVI do końca XVIII wieku na Kresach Południowo-Wschodnich, por. XVI w.: Krpłd (U)⁸;

7 Skróty i ich rozwiązania patrz SEM.

8 Skróty i ich rozwiązania patrz Cieślikowa, 2011.

XVIII w.: Krpld (GóSan), podają autorzy *Antroponimii Polski...*: SSNO: brak; AntP: Pelcowa 1564; nom. sg. Pelcowa 1564, 1786. *Pelczova* Jankowa 1564 U 30, nr 284. Janova *Pelczowa* 1564 U 30, nr 284; Magdalena *Pelcowa* 1786 GóSan 192 [Cieślikowa, 2011].

Na 22 stycznia 2025 roku nazwisko *Pelc* nosiło 4398 kobiet [*Nazwiska żeńskie – stan na 2025-01-22*, 2025].

Omawiany antroponim zajmował w rankingu nazwisk 695. miejsce i był wśród 15% najbardziej popularnych nazwisk w Polsce (dane z 19 stycznia 2024 roku) [*Nazwiska żeńskie – stan na 2024-01-19*, 2024].

PODSUMOWANIE

Analiza zgromadzonych materiałów ekscerpowanych ze słowników języka polskiego: etymologicznych, ogólnych (tj. objaśniających: historycznych i współczesnych), frazeologicznych i onomastycznych oraz danych Ministerstwa Cyfryzacji pozwala na wysnucie następujących wniosków:

1. Pochodzenie pierwszego imienia Jubilatki – *Halina* – trudno jest ustalić. Najprawdopodobniej imię to jest fonetycznym przekształceniem imienia *Helena*. Imię *Halina* mogło powstać też z imienia *Alina* przez dodanie nagłosowego, przydechowego *h-*, pod wpływem rosyjskiej formy *Galina*. Niewykluczone też jest, że imię to jest literackiego pochodzenia, wprowadzone przez pisarzy poszukujących dla swych utworów imion oryginalnych. Wreszcie imię to bywa też wywodzone z greckiego wyrazu pospolitego *galénē*, który oznacza ‘spokój’.
2. Szczyt popularności imienia *Halina* przypada na lata pięćdziesiąte XX wieku.
3. Od imienia *Halina* tworzone są formy pochodne: *Hala*, *Halinka*, *Halusia*, *Halka*.
4. W Polsce na 22 stycznia 2025 roku imię *Halina* jako pierwsze nosiło 359 517 kobiet. Od 2019 do 2024 roku imię to utrzymuje się na 23.–25. pozycji w rankingu popularności wśród imion żeńskich.
5. Drugie imię Jubilatki, nadane Jej przez rodziców – *Irena* – pochodzi od greckiego *eirénē* ‘pokój’.
6. W Polsce pojawiło się prawdopodobnie dopiero w XVIII wieku, najpierw w literaturze pięknej.
7. To znane prawie w całej Europie imię ma swoje formy pochodne, por.: *Ira*, *Ircia*, *Irenka*, *Irka*, *Ireczka*, *Irusia*, *Irunia*.
8. Szczyt popularności imienia *Irena* przypada na lata pięćdziesiąte XX wieku. Jeśli chodzi współcześnie o popularność imienia *Irena*, to na 22 stycznia

2025 roku jako drugie imię nosiły je 154 792 kobiety. Na ten sam dzień były w Polsce tylko trzy kobiety noszące imiona *Halina Irena*. Od 2019 roku do 2024 roku imię to plasowało się na 27.–34. miejscu w rankingu popularności wśród imion żeńskich.

9. Nazwisko rodowe Jubilatki – *Bartnik* – wywodzą autorzy *Antroponimii Polski...* od apelatywu *bartnik* ‘pszczelarz, zajmujący się hodowlą pszczoł w barciach leśnych’.
10. Na 22 stycznia 2025 roku nazwisko *Bartnik* nosiło 4688 kobiet.
11. Omawiany antroponim zajmował w rankingu nazwisk 659. miejsce i był wśród 14% najbardziej popularnych nazwisk w Polsce (dane z 19 stycznia 2024 roku).
12. Polscy onomaści etymologię odmężowskiego nazwiska *Pelc* upatrują w: a) niemieckiej podstawie *Pilz* ‘grzyb’, też ‘przezvisko zbieracza lub sprzedawcy grzybów’; b) średniem. *pils* = *pels*, *peltz* ‘skóra, skóra zwierzęca; przezvisko kuśnierza’; c) niemieckiej nazwie osobowej *Peltz*, *Pelz* i tak samo brzmiącym apelatywie o znaczeniu ‘futro, kozuch’; d) niemieckiej nazwie osobowej *Pelz*, a tę wywodzą od imienia *Balthasar*; e) podstawie *pelc* gw. ‘tratwa’. Onomaści niemieccy nie wykluczają pochodzenia nazwiska od nazwy miejscowej *Pelitz*, *Pelsen*; zwracają też uwagę na ewentualny związek z przezviskiem równym apelatywowi *Belzelin* ‘szczep’ (roślinny), na określenie osoby małego wzrostu i delikatnego zdrowia.
13. Omawiany antroponim notuje *Słownik staropolskich nazw osobowych* na początku XV wieku.
14. Na 22 stycznia 2025 roku nazwisko *Pelc* nosiło 4398 kobiet.
15. Omawiany antroponim zajmował w rankingu nazwisk 695. miejsce i był wśród 15% najbardziej popularnych nazwisk w Polsce (dane z 19 stycznia 2024 roku).

ROZWIĄZANIA SKRÓTÓW

Skróty konwencjonalne

acc. sg. – biernik liczba pojedyncza
 gen. sg. – dopełniacz liczba pojedyncza
 gw. – gwarowy
 niem. – niemiecki
 nom. sg. – mianownik liczba pojedyncza
 por. – porównaj
 przen. – przenośny

psł. – prasłowiański
średniem. – średnio-dolno-niemiecki

Źródła

- KPP – ADALBERG Samuel, 1889–1894, *Księga przysłów, przypowieści i wyrażen przysłowiowych polskich*, Drukarnia Emila Skińskiego, Warszawa.
- L – LINDE Samuel Bogumił, 1854, *Słownik języka polskiego*, t. I: A–F, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Lwów.
- NKP – KRZYŻANOWSKI Julian, red., 1969, *Nowa księga przysłów i wyrażen przysłowiowych polskich*, t. I, Państwowy Instytut Wydawniczy, Warszawa.
- PSWP – ZGÓŁKOWA Halina, red., 1994, *Praktyczny słownik współczesnej polszczyzny*, t. III, Wydawnictwo Kurpisz, Poznań.
- SXVI – MAYENOWA Maria Renata, red., 1967, *Słownik polszczyzny XVI wieku*, t. II, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- SEM – CIEŚLIKOWA Aleksandra, RYMUT Kazimierz, MALEC Maria, red., 1997, 2000, *Słownik etymologiczno-motywacyjny staropolskich nazw osobowych*, cz. 5: *Nazwy osobowe pochodzenia niemieckiego*, cz. 1: *Odaepelatywne nazwy osobowe*, Wydawnictwo Naukowe DWN, Kraków.
- SFS – SKORUPKA Stanisław, 1985, *Słownik frazeologiczny języka polskiego*, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa.
- SFWP – BĄBA Stanisław, LIBEREK Jarosław, 2001, *Słownik frazeologiczny współczesnej polszczyzny*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- SGKP – SULIMIERSKI Filip, CHLEBOWSKI Bronisław, WALEWSKI Władysław, 1880, *Słownik geograficzny Królestwa Polskiego i innych krajów słowiańskich*, t. I, nakładem Filipa Sulimierskiego i Władysława Walewskiego, Warszawa.
- SGPPAN – KARAŚ Mieczysław, red., 1982, *Słownik gwar polskich PAN*, t. I, z. 3, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- SJPD – DOROSZEWSKI Witold, red., 1958, *Słownik języka polskiego*, t. I, Wydawnictwo Wiedza Powszechna, Warszawa.
- Spśł – SŁAWSKI Franciszek, red., 1974, *Słownik prasłowiański*, t. I, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- SSNO – TASZYCKI Witold, red., 1974–1976, *Słownik staropolskich nazw osobowych*, t. IV, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- SStp – URBAŃCZYK Stanisław, red., 1953, *Słownik staropolski*, t. I, z. 2, Wydawnictwo Polskiej Akademii Nauk, Warszawa.
- SW – KARŁOWICZ Jan, KRYŃSKI Adam A., NIEDŹWIEDZKI Władysław, 1898, *Słownik języka polskiego tzw. warszawski*, t. I, Drukarnia „Współczesna”, Warszawa.
- SWil – ZDANOWICZ Aleksander, red., 1861, *Słownik języka polskiego tzw. wileński*, t. I, wyd. staraniem i kosztem Maurycego Orgelbranda, Wilno.

- SWJP – DUNAJ Bogusław, red., b.r., *Słownik współczesnego języka polskiego*, Wydawnictwo SMS, Kraków.
- USJP – DUBISZ Stanisław, red., 2003, *Uniwersalny słownik języka polskiego*, t. I, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- WSFF – FLICIŃSKI Piotr, 2012, *Wielki słownik frazeologiczny*, Wydawnictwo IBIS, Poznań.
- WSFM – MÜLDNER-NIECKOWSKI Piotr, 2003, *Wielki słownik frazeologiczny języka polskiego*, Wydawnictwo Świat Książki, Warszawa.
- WSFPAN – KŁOSIŃSKA Anna, SOBOL Elżbieta, STANKIEWICZ Anna, oprac., 2005, *Wielki słownik frazeologiczny PWN*, Wydawnictwo PWN, Warszawa.
- WSJPPAN – DUBISZ Stanisław, red., 2018, *Wielki słownik języka polskiego PWN*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.

BIBLIOGRAFIA

- Baza imion, b.r., *Ile osób ma na imię Halina?*, <https://bazaimion.pl/wystepowanie-imion-zenskich/halina> (dostęp: 30.01.2025).
- BORYŚ Wiesław, 2005, *Słownik etymologiczny języka polskiego*, Wydawnictwo Literackie, Kraków.
- BRECHENMACHER Josef K., 1957, *Etymologisches Wörterbuch der Deutschen Familiennamen*, II. Auflage, t. I, C.A. Starke Verlag, Linburg an der Lahn.
- BREZA Edward, 2000, *Nazwiska Pomorzan. Pochodzenie i zmiany*, Wydawnictwo Uniwersytetu Gdańskiego, Gdańsk.
- BUBAK Józef, 1993, *Księga naszych imion*, Zakład Narodowy im. Ossolińskich, Wrocław.
- BYSTRON Jan, 1938, *Księga imion w Polsce używanych*, Towarzystwo Wydawnicze „Rój”, Warszawa.
- CIEŚLIKOWA Aleksandra, red., 2007, *Antroponimia Polski od XVI do końca XVIII wieku*, t. I: A–G, Wydawnictwo Lexis, Kraków.
- CIEŚLIKOWA Aleksandra, red., 2011, *Antroponimia Polski od XVI do końca XVIII wieku*, t. III: Mc–Pi, Wydawnictwo Lexis, Kraków.
- FROS Henryk, SOWA Franciszek, 1995, *Twoje imię. Przewodnik onomastyczno-hagiograficzny*, Wydawnictwo Apostolstwa Modlitwy, Kraków.
- GOTTSCHALD Max, 1954, *Deutsche Namekunde Unsere Familiennamen nach ihrer Bedeutung*, Verlag Walter de Gruyter u.Co, Berlin.
- GRZENIA Jan, 2002, *Słownik imion*, Wydawnictwo Naukowe PWN, Warszawa.
- Halina z Koryntu, b.r., https://pl.wikipedia.org/wiki/Halina_z_Koryntu (dostęp: 13.03.2025).

- Imieniny Haliny – kalendarz imienin Haliny*, b.r., <https://imienniczek.pl/imieniny-haliny> (dostęp: 13.03.2025).
- KAMIEŃSKA Anna, 1982, *Notatnik 1965–1972*, Wydawnictwo „W drodze”, Poznań.
- Lista imion żeńskich w rejestrze PESEL stan na 22.01.2025 – imię drugie*, 2025, https://dane.gov.pl/pl/dataset/1501,lista-imion-wystepujacych-w-rejestrze-pesel/resource/63930/table?page=1&per_page=20&q=&sort= (dostęp: 6.08.2025).
- Lista imion żeńskich w rejestrze PESEL stan na 22.01.2025 – imię pierwsze*, 2025, https://dane.gov.pl/pl/dataset/1501,lista-imion-wystepujacych-w-rejestrze-pesel/resource/63914/table?page=1&per_page=20&q=&sort= (dostęp: 6.08.2025).
- MAKARSKI Władysław, 2020, *Jubilata życiorys onomastyczny*, „TEKA Komisji Polsko-Ukraińskich Związków Kulturowych”, nr 6 (numer specjalny), s. 17–30.
- MALEC Maria, 1996, *O imionach i nazwiskach w Polsce. Tradycja i współczesność*, Wydawnictwo Biblioteczka Towarzystwa Miłośników Języka Polskiego, Kraków.
- MALEC Maria, 2001, *Imię w polskiej antroponimii i kulturze*, Wydawnictwo DWN, Kraków.
- Nazwiska żeńskie – stan na 2024–01–19*, 2024, https://dane.gov.pl/pl/dataset/568,nazwiska-wystepujace-w-rejestrze-pesel/resource/54120/table?page=1&per_page=20&q=&sort= (dostęp: 6.08.2025).
- Nazwiska żeńskie – stan na 2025–01–22*, 2025, https://dane.gov.pl/pl/dataset/568,nazwiska-wystepujace-w-rejestrze-pesel/resource/63883/table?page=1&per_page=20&q=bartnik&sort= (dostęp: 6.08.2025).
- RYMUT Kazimierz, 1999, *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. I, Polska Akademia Nauk, Instytut Języka Polskiego, Wydawnictwo Naukowe DWN, Kraków.
- RYMUT Kazimierz, 2001, *Nazwiska Polaków. Słownik historyczno-etymologiczny*, t. II, Polska Akademia Nauk, Instytut Języka Polskiego, Wydawnictwo Naukowe DWN, Kraków.
- Słownik języka polskiego PWN*, b.r., hasło *bartnik*, <https://sjp.pwn.pl/sjp/bartnik> (dostęp: 6.03.2025).
- Słownik języka polskiego PWN*, b.r., hasło *Nazwiska*, <https://sjp.pwn.pl/slovníki/Nazwiska> (dostęp: 30.01.2025).
- TOMCZAK Lucyna, 2003, *Słownik odapelatywnych nazwisk Polaków*, Wydawnictwo Uniwersytetu Wrocławskiego, Wrocław.
- UMIŃSKA-TYTOŃ Elżbieta, 1984, *Formy pochodne imion derywowane sufiksalnie (na przykładzie imion łódzkich)*, „Studia Językoznawcze. Streszczenia Prac Doktorskich”, t. X, s. 107–155.
- UMIŃSKA-TYTOŃ Elżbieta, 1986, *Sposoby tworzenia form pochodnych od imion chrzestnych*, „Onomastica”, t. XXXI, s. 87–113.

- UMIŃSKA-TYTOŃ Elżbieta, 2001, *Imię w codziennej komunikacji dawniej i dziś*, w: G. Habrajska, red., *Język w komunikacji*, t. 2, Wydawnictwo Wyższej Szkoły Humanistyczno-Ekonomicznej w Łodzi, Łódź, s. 86–92.
- Ustawa z dnia 28 listopada 2014 r. o aktach stanu cywilnego (Dz.U. z 2021 r., poz. 709), <https://isap.sejm.gov.pl/isap.nsf/DocDetails.xsp?id=WDU20210000709> (dostęp: 30.01.2025).
- Wikisłownik, b.r., https://pl.wiktionary.org/wiki/Aneks:Przys%C5%82owia_polskie_-_imiona (dostęp: 6.03.2025).
- WRÓBEL Henryk, 1973, *Schematy słowotwórcze polskich hipokorystyków*, „Prace Naukowe Uniwersytetu Śląskiego”, t. 35, s. 27–48.
- Żmigrodzki Piotr, red., b.r., *Wielki słownik języka polskiego*, Instytut Języka Polskiego PAN, Kraków, <https://wsjp.pl/> (dostęp: 6.03.2025).

